

<http://dx.doi.org/10.16926/pe.2021.14.03>

Kinga LISOWSKA

<https://orcid.org/0000-0002-8404-4363>

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Kontakt: kinga.lisowska@uwm.edu.pl**Jak cytować [how to cite]:** Lisowska, K. (2021). Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur jako przestrzeń do rozwoju edukacji międzykulturowej. *Podstawy Edukacji. Wielokulturowość. Międzykulturowość. Transkulturowość*, 14, 23–40.

Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur jako przestrzeń do rozwoju edukacji międzykulturowej

Streszczenie

Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur (FIL WM) to jedno z czołowych przedsięwzięć z zakresu integracji i animacji społecznej, organizowanych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2010–2020 przez Stowarzyszenie Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. Realizowane jest w oparciu o ideę animacji społecznej propagowaną przez Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej. Tworzy wielowątkową przestrzeń do dialogu animatorów i edukatorów, w tym miejsce do wymiany myśli i doświadczeń o edukacji międzykulturowej i jej roli w rozwoju potencjału społecznego Warmii i Mazur; budowania lokalnej sieci współpracy na rzecz ochrony i pomnażania dziedzictwa kulturowego regionu oraz poszukiwania nowych metod i form pracy w obszarze edukacji międzykulturowej. Artykuł przedstawia analizę tej przestrzeni wraz z jej poszczególnymi elementami a także opis założeń programowych i organizacyjnych FIL WM.

Słowa kluczowe: edukacja kulturowa, edukacja międzykulturowa, edukacja regionalna, kultura, tożsamość kulturowa.

Wprowadzenie

Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur (FIL WM) stanowi jedno z najważniejszych przedsięwzięć dotyczących integracji organizacji pozarządowych, grup formalnych i nieformalnych, animatorów i edukatorów różnych dziedzin życia społecznego, realizowanych w latach 2010–2020 na terenie województwa war-

mińsko-mazurskiego. Oparte jest na idei animacji społecznej rozumianej jako praktyka edukacyjna, inspirująca każdego człowieka, grupy, zbiorowości oraz społeczności lokalne do samodzielnego kreowania działań poprzez diagnozowanie, planowanie oraz ewaluację (Jordan, Skrzypczak, 2006, s. 145). Na podstawie tak ugruntowanych założeń tworzy przestrzeń do wymiany doświadczeń i informacji, nawiązywania współpracy opartej na wzajemnym szacunku i wsparciu oraz poszukiwania nowych metod i form animacji.

Przestrzeń ta wyzwała działania z zakresu edukacji międzykulturowej w zróżnicowanym społeczeństwie Warmii i Mazur. Obszar dzisiejszego województwa warmińsko-mazurskiego zamieszkują bowiem przedstawiciele różnych grup wyznaniowych, narodowych oraz kulturowych. Dzieje tych ziem naznaczone zostały zarówno historią plemion pruskich czy zakonu krzyżackiego, jak i Dominium Warmińskiego oraz Królestwa Polski. Po 1772 r. w większości weszły one w skład Królestwa Pruskiego a następnie Cesarstwa Niemieckiego tzw. Republiki Weimarskiej oraz Trzeciej Rzeszy, tworząc do 1945 r. trzon prowincji Prus Wschodnich. Obecnie w wielopokoleniowym społeczeństwie Warmii i Mazur odnajdziemy spadkobierców rodzin przesiedlonych na tzw. Ziemię Odzyskane po 1945 r. z terenów Kresów Wschodnich, Wołynia, Grodna, ale także Polski centralnej czy Rzeszowszczyzny. W mniejszym stopniu natomiast teren województwa zamieszkują kolejne pokolenia autochtonów. Ludność miejscowa – Warmiaci i Mazurzy – w latach 1945–1949 uległa w dużej mierze migracji na obszar nowo powołanych państw niemieckich, w ramach polityki władz polskich, realizowanej w myśl idei „Wysiedlać czy repolonizować?” (Lemańczyk, 2017, s. 149–150).

W XXI w. w tej wielokulturowej mozaice zakorzeniają się także przedstawiciele różnych grup kulturowych i etnicznych związanych zarówno z innymi regionami Polski jak i Europy czy obszarami Świata. Mieszkańcy Warmii i Mazur funkcjonują w obrębie przenikających się wzajemnie kultur przesiedleńców, w ramach których dbają nie tylko o własną tożsamość, ale także o spuściznę historyczną i tradycję związaną z dziejami zamieszkiwanych przez nich krain historycznych.

Celem niniejszego opracowania jest analiza: założeń organizacyjnych i programowych FIL WM; znaczenia Forum w wydobywaniu potencjału społecznego Warmii i Mazur poprzez identyfikację i opis charakterystycznych elementów jego przestrzeni z zakresu edukacji międzykulturowej. W pracy zastosowano jakościową metodę zbierania danych w postaci analizy dokumentów zastanych zgromadzonych w: archiwum podręcznym Stowarzyszenia Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur (FAS WM), w tym programów poszczególnych edycji FIL WM; archiwum cyfrowym Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej (CAL).

Założenia teoretyczne

W literaturze przedmiotu spotykamy się zarówno z edukacją międzykulturową, jak i edukacją wielokulturową oraz edukacją dla wielokulturowości. Terminologię różnicuje przede wszystkim podejście do celu edukacji oraz koncepcji rozumienia różnorodności kultur (Żydek-Bednarczuk, 2015, s. 81). Przemysław Grzybowski wskazuje na ewolucję modelu edukacji wielokulturowej, która nastąpiła na przełomie XX/XXI w. Jednocześnie podjęto próbę wprowadzenia modelu edukacji międzykulturowej opartej na nowym, odmiennym systemie wartości a także polityce społecznej związanej z transformacją ustrojową (Grzybowski, 2009, s. 59). Wówczas to koncentrowano się na zagadnieniu funkcjonowania na pograniczach kulturowych (Młynarczuk-Sokołowska, 2012, s. 234). Obecnie edukacja międzykulturowa ulega ciągłemu rozwojowi w dynamicznie zmieniającym się wielokulturowym świecie, kształtowanym przez narastające problemy wielonarodowe, wielowyznaniowe w strukturach państw oraz ich demokratycznych społeczeństwach (Nikitorowicz, 2015, s. 24).

W podjętych dociekaniach naukowych skłaniam się ku edukacji międzykulturowej rozumianej przez Jerzego Nikitorowicza jako ogół „wzajemnych wpływów i oddziaływań jednostek i grup, instytucji, organizacji, stowarzyszeń, związków, sprzyjających takiemu rozwojowi człowieka, aby stawał się on w pełni świadomym i twórczym członkiem wspólnoty rodzinnej, lokalnej, regionalnej, wyznaniowej, narodowej, kontynentalnej, kulturowej i globalnej – planetarnej oraz był zdolny do aktywnej samorealizacji własnej, niepowtarzalnej i trwałej tożsamości i odrębności” (Nikitorowicz, 2003, s. 934). Edukacja międzykulturowa ma prowadzić zatem do aktywnego uczestnictwa w kulturze europejskiej i planetarnej za pośrednictwem tego co stanowi „przeżycie i zrozumienie własnej tożsamości, uświadomienie zasiedzenia lub osadzenia terytorialnego i komunikację z innymi kulturami” (Nikitorowicz 2011, s. 7).

Edukacja międzykulturowa w kontekście współczesnych problemów wielokulturowości (Nikitorowicz, 2015, s. 25) oraz w odniesieniu do specyfiki społeczno-kulturowej kraju czerpie z doświadczeń wielokulturowych społeczeństw (Młynarczuk-Sokołowska, 2012 s. 235). Zdaniem J. Nikitorowicza jest ona tym samym „swoistą odpowiedzią wobec faktu zaistnienia społeczeństw wielokulturowych, ustawicznych migracji, konieczności wymiany informacji, zmian i przeobrażeń w systemie wartości jednostek i grup, rozpadu wzorów, dylematów identyfikacji, nadawania rangi tożsamości kulturowej grupy i ambiwalencji tożsamościowej” (Nikitorowicz, 2009, s. 934). W tym kontekście międzykulturowość stanowi „zadanie i wyzwanie edukacyjne”, które prowadzi do wychowania „ku wielokulturowości” (Nikitorowicz, 1999, s. 25).

W edukacji międzykulturowej wszystkie kultury traktowane powinny być równorzędnie. Ulegają one jednocześnie transformacji poprzez odbiór oraz

przekaz wartości i wzorów. Natomiast różne formy poznania w kategorii Obcy/Inny w perspektywie własnego osadzenia tworzą ich element rozwoju (Nikitorowicz 2006, s. 290). W związku z tym każda cecha charakteryzująca świat społeczno-kulturowy może stanowić kryterium odbierania siebie i innych w kategoriach: różnic, odmienności, Obcości/Inności. Różnica ta nie jest jednak wartością samą w sobie, ale stanowi cechę konstytutywną jednostki, a także czynnik wzajemnego rozwoju. W edukacji międzykulturowej ważna jest bowiem świadomość odmienności, a nie jej zacieranie przy jednoczesnym poznawaniu, akceptowaniu oraz przyjmowaniu cech innej kultury (Młynarczuk-Sokołowska, 2012, s. 236).

W edukacji międzykulturowej dochodzi do „spotkania kultur” tzn. nawiązania specyficznego dialogu pomiędzy nimi lub „edukacji konfliktu”, charakteryzującego się odnajdywaniem twórczych rozwiązań konfliktów. Sama idea edukacji opiera się na paradygmacie współistnienia, który wyznacza jej cele i zadania. Następuje bowiem przejście od wielości do interakcji kultur – „INTER_AKCIJ”, prowadzącej do współpracy i obopólnego korzystania z dorobku jednostek wywodzących się z różnych narodowości, wyznań etc. (Nikitorowicz, 2009, s. 936). Każdy człowiek ma wówczas możliwość samorozwoju wywołanego przez procesy wewnętrzne, dialog, porozumienie czy też kooperację i negocjację „Bycie „między” nakłada na jednostkę przyjęcie normatywnych funkcji kultury, oparcie się na własnych możliwościach twórczych, wykorzystanie własnego umysłu i serca, ich mocy twórczej” (Nikitorowicz, 2006, s. 31). W związku z tym ważnym zadaniem edukacji międzykulturowej jest zdążanie do rozwoju tożsamości człowieka w kierunku wielopłaszczyznowym, a także prowadzenie do procesu samopoznania. Odnajdywanie własnego „Ja”, poczucie godności, samoświadomości stanowi podstawę do nawiązywania dialogu, swoistego porozumienia. Edukacja międzykulturowa popycha niejako jednostkę do „wchodzenia na pogranicze kulturowe” (Nikitorowicz, 2005, s. 126) oraz pobudza ją do zaciekawienia odmiennością. Wzbudza w człowieku: „zdziwienie, odkrywanie, dialog, negocjację, wymianę wartości, tolerancję” (Nikitorowicz, 2005, s. 126). Stwarza to możliwość poznania drugiego człowieka, ale również samego siebie, gdyż Inny staje się kategorią inspirującą a nie zagrażającą.

Obecnie wielokulturowość traktowana powinna być jako zjawisko tożsamościowe, ideologiczne a także edukacyjne. W ten sposób możemy wskazać nowe strategie działania w edukacji międzykulturowej, które ukierunkowane zostają bardziej na grupy dominujące niż mniejszościowe (Nikitorowicz, 2015, s. 28).

Jednocześnie należy przychylić się do stanowiska Macieja Białousa, który za termin bliskoznaczny edukacji międzykulturowej uznaje edukację kulturową (Białous, 2017, s. 149), określaną przez Martę Kosińską jako proces przygotowania do bardziej aktywnego, świadomego i krytycznego uczestnictwa w kulturze. Za jej pośrednictwem jednostka ludzka otrzymuje narzędzia, które pozwalają na samodzielne i pogłębione pojmowanie sensów poszczególnych wytworów kul-

turowych a także na sprawcze „działania w sieci społeczno-kulturowych relacji” (Kosińska, 2014, s. 173). Poprzez posługiwanie się pojęciami interpretacji oraz krytycznej praktyki kulturowej przygotowuje człowieka do praktyki rozumiejącej. Zwiększa również zasób wiedzy i kompetencji wykorzystywanych w interpretacji wszelkich wytworów, tekstów, sytuacji, przekazów oraz działań: „jednostek i grup w polu społeczno-kulturowych relacji; własnych uczącego się podmiotu” (Kosińska, 2014, s. 173). Stanowi to niezbędny warunek dla pełnego uczestnictwa w kulturze, w tym tworzenia nowych społecznych relacji oraz przeobrażania już istniejących, przy jednoczesnym kreowaniu możliwości zmiany społeczno-kulturowej. Edukacja kulturowa jest krytyczną praktyką kulturową kształtująca „krytyczne praktyki kulturowe innych podmiotów i grup” (Giroux, 1997, s. 98).

Tak rozumiana koncepcja edukacji międzykulturowej, w której znaczące jest poznawanie kultury rodzimej regionalnej oraz kształtowanie tożsamości, w celu umożliwienia wzbudzenia zaciekawienia odmiennością, spotkania na pograniczu kultur i nawiązania współpracy opartej na dialogu i tolerancji inności, stanowi podstawę dalszych rozważań.

Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur

Koncepcja FIL WM powstała na przełomie 2009/2010 r., w oparciu o potrzebę kontynuacji, na polu regionalnym, tradycji Ogólnopolskiego Forum Aktywności Lokalnej (FAL), realizowanego przez Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej (CAL), a obecnie odbywającego się w formie Ogólnopolskiego Forum Animatorów Społecznych (FAS). Inicjatorem i koordynatorem budowy CAL było Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych – BORIS. Pierwsze prace nad założeniami i misją organizacji rozpoczęto w 1997 r., a na przełomie 1999/2000 r. oficjalnie powołano do życia CAL pod hasłem „Odkrycie siły społeczności”. W koncepcji pracy uznano uruchomienie potencjału ludzkiego za czynnik służący praktycznej realizacji idei zrównoważonego rozwoju lokalnego. Stwierdzono potrzebę zaangażowania w działania społeczności lokalnych i wiary w ich potencjał oraz zastosowania długofalowej strategii animacji i edukacji: społecznej oraz społeczności (Centrum Wspierania Aktywności, 2021).

Natomiast FAS wywodzi się z tradycji organizowanych w pierwszych trzynastu latach działalności CAL, Forów Aktywności Lokalnej. W ramach spotkania animatorów i edukatorów pochodzących z różnych środowisk w Polsce budowana jest przestrzeń do dialogu, wsparcia i wymiany oraz profesjonalizacji wiedzy. Każdego roku Forum odbywa się w innym miejscu Polski i przygotowywane jest przy zaangażowaniu lokalnych partnerów. Podczas przedsięwzięcia realizowane są: warsztaty, wizyty studyjne, debaty i dyskusje problemowe oraz targi dobrych

praktyk. Wypadkową tych cyklicznych działań jest powstanie Regionalnych Forów Animatorów Społecznych skupiających interdyscyplinarne grupy animatorów. Zadaniem tego typu stowarzyszeń jest przede wszystkim budowanie miejsca wzajemnego wsparcia oraz czerpanie z wiedzy i doświadczeń innych działaczy społecznych, ale także rozwój i promocja animacji i partycypacji w regionie (Centrum Wspierana Aktywności, 2021).

Najstarszą tego typu organizację w Polsce stanowi FAS WM, które założone zostało 24 czerwca 2009 r., podczas Ogólnopolskiego FAL w Zalesiu, przez absolwentów Szkoły Animatorów Społecznych (SAS). W skład członków-założycieli wchodziłi przedstawiciele organizacji członkowskich Sieci Wspierania Rozwoju Lokalnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego Herold a także główni trenerzy SAS. Hasłem przewodnim FAS WM przyświecającym pracy na rzecz rozwoju społeczności lokalnej ustanowiono – „Góra z górą się nie zejdzie – ZMIENIŃMY TO”. W kolejnych latach funkcjonowania animatorzy zintensyfikowali swoje działania w zakresie kształtowania Warmii i Mazur jako regionu aktywnych społeczności, korzystających z potencjału tkwiącego w jego mieszkańcach oraz. zasobów przyrodniczych, kulturalnych i historycznych (Forum Animatorów, 2021). W styczniu 2013 r. FAS WM przekształciło się oficjalnie w stowarzyszenie, podejmujące pracę w obszarze animacji i edukacji społeczności Warmii i Mazur. „Aktywna społeczność to wspólnota obywateli, która świadomie i odpowiedzialnie zarządza swoim terytorium a także podejmuje działania jednoczące mieszkańców i kształtujące sąsiadów występujących na rzecz wspólnej sprawy” (Jordan, Skrzypczak, 2006, s. 147).

Za cele FAS WM uznano rozwój szeroko rozumianej aktywności jednostek oraz grup, a także wspieranie i tworzenie partnerstw lokalnych, prowadzących do wykorzystania zasobów kulturowych tkwiących w danej społeczności, na rzecz rozwoju lokalnego. Natomiast kreowanie przestrzeni, do wymiany wiedzy, doświadczeń, wzajemnej motywacji oraz wsparcia i integracji środowiska animatorów i edukatorów społecznych i kulturowych, miało odbywać się za pośrednictwem FIL WM. Stworzono w ten sposób doskonałe miejsce interdyscyplinarnego dialogu, przyczyniające się do: aktywizacji i edukacji społeczności lokalnych; kształtowania tożsamości kulturowej oraz troski o ochronę i pomnażanie wielokulturowego dziedzictwa regionu; rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej (Forum Animatorów, 2021).

FIL WM jest jednym z czołowych przedsięwzięć FAS WM realizowanych z zakresu integracji społecznej w województwie warmińsko-mazurskim. W związku z tym, stanowi przestrzeń do interdyscyplinarnego dialogu oraz współpracy organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na rzecz Warmii i Mazur, polegającej na wymianie informacji, doświadczeń i wzajemnym wsparciu. Jest miejscem poszukiwania nowych metod i form: animacji z poszanowaniem tradycji, kultury i tożsamości mieszkańców Warmii i Mazur oraz edukacji

wielopokoleniowego społeczeństwa województwa warmińsko-mazurskiego w zakresie kultury, dziedzictwa kulturowego regionu z uwzględnieniem jego wielokulturowości (Forum Animatorów, 2021).

Forum organizowane jest od 2010 r. przy wsparciu:

- 1) merytorycznym i logistycznym jednostek Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego;
- 2) finansowym: Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO); Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego; Regionalnych Ośrodków Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) w: Olsztynie, Elblągu i Ełku; Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych (ESWIP);
- 3) w postaci patronatu stowarzyszeń i fundacji o zasięgu regionalnym takich jak: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Lider w EGO”; Nidzicka Fundacja Rozwoju; Stowarzyszenie ADELFI i Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego (FOSA).

Formuła inicjatywy zakłada dwudniowe, bezpłatne spotkanie przedstawicieli: organizacji pozarządowych (NGO) działających na Warmii i Mazurach, Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczych Straży Pożarnych, instytucji współpracujących z organizacjami o zasięgu regionalnym, instytucji i grup nieformalnych, w tym młodzieżowych a także animatorów, liderów i edukatorów z województwa warmińsko-mazurskiego oraz ludzi z pasją. Forum przygotowywane jest z myślą o rozwoju społeczności Warmii i Mazur na wielu płaszczyznach ich życia, ale zawsze z poszanowaniem znaczenia tradycji dziedzictwa kulturowego regionu. W ramach poszczególnych edycji przedsięwzięcia uczestnicy dyskutują na temat konkretnego problemu tzn. obszaru działań na rzecz szeroko rozumianej aktywności jednostek oraz grup. Do zrealizowanych należy zaliczyć następujące zagadnienia: edukacja kulturowa, międzykulturowa; dziedzictwo kulturowe; tożsamość społeczna i potencjał lokalny; ekonomia społeczna, wolontariat; edukacja obywatelska; edukacja ustawiczna; animacja społeczna; Kapitał Ludzki; zrównoważony rozwój regionów; pomoc społeczna; marginalizacja i wykluczenie (Forum Animatorów, 2020).

W trakcie FIL WM uczestnicy mają możliwość wysłuchania szeregu wykładów przygotowanych przez specjalistów z zakresu przyjętego obszaru problemowego. Podejmują dyskusję na temat szeroko rozumianego rozwoju lokalnego, wymiany doświadczeń i dobrych praktyk. Nawiązują dialogu z przedstawicielami Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Biorą udział w warsztatach, grach terenowych, pokazach artystycznych, koncertach, spektaklach teatralnych oraz wystawach, co umożliwia poszukiwanie nowych metod i form pracy animatorów i edukatorów. Forum przyczynia się również do nawiązywania współpracy i budowania stałej, interdyscyplinarnej sieci wsparcia w obszarze wielokulturowej społeczności Warmii i Mazur (Forum Animatorów, 2019).

Tabela 1
Charakterystyka organizacji FIL WM w latach 2010–2020

Data	Współorganizatorzy	Miejsce	Finansowanie	Hasło/Tematyka
24–25.06.2010	Regionalny Ośrodek EFS	Zalesie	EFŚ	Interdyscyplinarna animacja społeczna w regionie
24–25.05.2011	Regionalne Ośrodki EFS	Zalesie	EFŚ	wolontariat i ekonomii społecznej oraz inicjatywy lokalne w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki
08–09.05.2012	Regionalne Ośrodki EFS; Sieć Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD	Zalesie	EFŚ	Tożsamość społeczna. Wykorzystywanie zasobów lokalnych
19–20.06.2013	Regionalne Ośrodki EFS; Departament EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego	Zalesie	EFŚ; Kapitał Ludzki Narodowa Strategia Spójności; Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	„Warmia i Mazury cud natury”
24–25.06.2014	Regionalne Ośrodki EFS; Departament EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego	Zalesie	EFŚ; Kapitał Ludzki Narodowa Strategia Spójności; Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	„Społeczności lokalne Warmii i Mazur – potencjał, rozwój, wyzwania...”
28–29.10.2016		Olsztyn	Program Operacyjny FIO; Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	
11–13.10.2018		Zalesie	Projekt „Rozwiń skrzydła” – Narodowy Instytut Wolności ze środków FIO na lata 2014–2020	„W poszukiwaniu modelu aktywnej, solidarnej i przedsiębiorczej społeczności lokalnej Polski Wschodniej”
06–07.12.2019	Stowarzyszenie ESWIP	Elbląg	projekty: „Laboratorium Animacji Społecznej” Społecznych – Narodowy Instytut Wolności ze środków FIO na lata 2014–2020; „Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej w Elblągu w ramach EFS	„Społeczności lokalne – aktywne, twórcze i przedsiębiorcze...”
18–19.09.2020	Stowarzyszenie ESWIP, Stowarzyszenie ADELFI i Federacja FOSA	Osada Danków (Miłomłyn)	projekt „Laboratorium Animacji Społecznej” Społecznych – Narodowy Instytut Wolności ze środków FIO na lata 2014–2020; Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	„Aktywne społeczności Warmii i Mazur – inspiracje, trendy, wartości”

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów organizacyjnych i programowych zgromadzonych w archiwum Stowarzyszenia FAS WM.

Niezależnie od edycji i przyjętego tematu wiodącego, tworzona jest charakterystyczna przestrzeń ukierunkowana na:

- 1) kształtowanie edukacji międzykulturowej i kulturowej w regionie;
- 2) debatę o roli edukacji międzykulturowej i kulturowej w rozwoju edukacji do postaw aktywnych i twórczych, poznawania kultury, sprawdzania jej nowych form i metod w zakresie troski i pomnażania dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur;
- 3) zwiększenie społecznego zaangażowania, samorealizacji, w tym kształtowanie tożsamości indywidualnej i społecznej w kontekście edukacji międzykulturowej, upowszechniania dziedzictwa kulturowego oraz edukacji artystycznej.

Forum zatem staje się miejscem do aktywnej debaty na rzecz: postaw twórczych, tworzenia i poznawania wielokulturowości Warmii i Mazur. Natomiast wśród animatorów i edukatorów przyczynia się do nabywania umiejętności krytycznego rozumowania tzn. wykorzystywania „krytycznego narzędzia interpretacji kulturowej” oraz sprawczego i kreatywnego działania (Forum Animatorów, 2019, 2020, 2021).

Edukacja międzykulturowa w przestrzeni Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur – wyniki badań

FIL WM stanowi przestrzeń do:

- 1) rozmowy i wymiany doświadczeń pomiędzy:
 - a) przedstawicielami regionalnych organizacji pozarządowych, w tym członkami stowarzyszeń i fundacji skupiających mniejszości narodowe i etniczne;
 - b) członkami grup nieformalnych – działaczy społecznych reprezentujących spadkobierców rodzin osiedlonych na Warmii i Mazurach po 1945 r. oraz kolejnymi pokoleniami autochtonów;
 - c) edukatorami, animatorami z różnych obszarów życia społecznego, gospodarczego i kulturowego;
- 2) poszukiwania nowych metod i form animacji, w tym pracy na rzecz dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur, poszanowania i ochrony tradycji i kultury wszystkich przedstawicieli wielokulturowego społeczeństwa województwa warmińsko-mazurskiego;
- 3) poznawania i uświadamiania wielokulturowości Warmii i Mazur;
- 4) projektowania działań na rzecz rozwoju edukacji międzykulturowej, przy jednoczesnej pracy na rzecz edukacji regionalnej, kulturowej oraz artystycznej;
- 5) pobudzania kształtowania tożsamości kulturowej i regionalnej.
- 6) partycypacji społecznych w regionie.

Podejmowany w obszarze edukacji międzykulturowej dialog pomiędzy uczestnikami przedsięwzięcia tworzy zróżnicowaną sieć spotkań międzyludzkich, charakteryzującą się formą pośrednią, oficjalną i nieoficjalną. Oscyluje wokół: kultury materialnej i niematerialnej tzn. namacalnego dorobku ludzkości – wytworów społeczności regionalnych, ale także idei i motywacji prowadzących do powstania tych przejawów działalności; dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur oraz wartości i norm odpowiadających za funkcjonowanie regionalnych wielokulturowych, wieloreligijnych grup społecznych. Nastawiony jest na autentyczne otwarcie się na drugiego człowieka, współdziałanie i wsparcie na pograniczu kultur. Prowadzi do edukacji i aktywizacji animatorów oraz edukatorów na rzecz edukacji międzykulturowej i upowszechniania dziedzictwa kulturowego regionu; pobudzania do kształtowania własnej tożsamości oraz myślenia w kategoriach Inny/Odmienny ale zarazem inspirowający i pobudzający do pracy (Forum Animatorów, 2014, s. 2–3).

W ramach tak kreowanej rzeczywistości można wyróżnić osiem specyficznych elementów programowych, realizowanych w ramach poszczególnych edycji FIL WM w latach 2010–2020, prowadzących do rozwoju edukacji międzykulturowej w województwie warmińsko-mazurskim (tabela 2).

Tabela 2

Elementy programu FIL WM przyczyniające się do rozwoju edukacji międzykulturowej na terenie Warmii i Mazur

Rodzaj	Charakterystyka	Lata realizacji
Seminaria	<ul style="list-style-type: none"> – „Partycypacja w kulturze, kultura w partnerstwie” – „Tradycja i rzemiosło sposobem na przedsiębiorczość społeczną” – „Miejsca Aktywności Lokalnej” – „Tworzenie i zarządzanie wioską tematyczną” – „Jak wspierać, edukować i animować wielokulturowe społeczności lokalne w czasach zagrożenia epidemiologicznego” 	2010–2020
Warsztaty	<ul style="list-style-type: none"> – Integracyjno-artystyczne – Muzyczno-etniczne – Edukacyjne – Umiejętności społecznych 	2010–2020
Koncerty/przedstawienia teatralne	<ul style="list-style-type: none"> – Zespoły muzyczne działające w regionie: reprezentujące różne grupy kulturowe i mniejszości narodowe – Zespoły reprezentujące kulturę: afrykańską, amerykańską i brazylijską – Teatr w Kręgu: „Aktywne społeczności w bajkach”; „Społecznik na przestrzeni wieków” 	2010–2020
„Targi Inicjatyw Lokalnych”	<ul style="list-style-type: none"> – Warsztaty artystyczne i rękodzielnicze – Dobre praktyki – Stoiska uczestników FIL 	2011–2020

Tabela 2 (cd.)

Rodzaj	Charakterystyka	Lata realizacji
Gry strategiczne	– „Negotium” – „Społecznik na przestrzeni wieków” – „Generator dostępności” – „Silver sharing» – aktywizacja i edukacja seniorów”	2011–2020
„Word cafe” – dyskusje stolikowe	– Metody i form animacji w regionie Warmii i Mazur – Aktywne partnerstwo lokalne – Aktywna społeczność międzykulturowa – Animatorzy i ich obszary działań	2014–2018
Panel dyskusyjny	– Program operacyjny województwa warmińsko-mazurskiego	2014
„Sejm aktywnych społeczności”	– Projekt przyszłości w danym obszarze działań	2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy programów FIL WM za lata 2010–2020 zgromadzonych w archiwum Stowarzyszenia FAS WM.

Do najczęściej organizowanych form należą seminaria, warsztaty, koncerty i przedstawienia teatralne, które na stałe zakorzeniły się w tradycji FIL WM. Seminaria przybierają charakter otwartych rozmów, w trakcie których poruszane są zagadnienia z zakresu:

- 1) edukacji międzykulturowej ukierunkowanej na poznawanie mozaiki kulturowej Warmii i Mazur; kształtowanie tożsamości kulturowej uczestników spotkania;
- 2) upowszechnianie metod i form działań edukacyjnych, determinujących rozwój społeczności lokalnych przy wykorzystaniu potencjału tkwiącego w dziedzictwie kulturowym regionu, tak aby każda jednostka mogła stać się pełnowartościowym członkiem wspólnoty.

Uczestnicy seminarium zobowiązani są do czynnego zaangażowania się w demokratyczną debatę. Celem tego typu spotkań jest wykorzystanie ugruntowanej wiedzy i doświadczeń animatorów i edukatorów na rzecz budowania nowych rozwiązań społecznych takich jak: organizacja edukacji międzykulturowej w przestrzeni świetlic wiejskich, klubów i domów sąsiedzkich, domów kultury, wiosek tematycznych. Seminaria mają także za zadanie uwrażliwienie na potrzebę zastosowania alternatywnych metod działań animacyjnych z wykorzystaniem elementów kultury masowej: Internet, nagrania dźwiękowe, film, portale społecznościowe. W trakcie ich realizacji zwraca się uwagę na propagowanie potrzeby uczestnictwa mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego w życiu społecznym regionu, w tym aktywizowanie do czynnej pracy w instytucjach pozarządowych, ale także innych zajmujących się sprawami lokalnymi czy też np. parafii i wyznań religijnych (Forum Animatorów, 2012, s. 1–2).

Natomiast warsztaty stanowią zarówno miejsce „ukulturalnienia” tzn. upowszechniania dziedzictwa kulturowego regionu Warmii i Mazur, kształtowania tożsamości kulturowej z poszanowaniem odrębności innych kultur i edukacji artystycznej, a także integracji, wymiany myśli oraz rozmowy o edukacji międzykulturowej prowadzącej do krytycznego rozumowania oraz kreatywnego i sprawczego działania. W ramach warsztatów integracyjno-artystycznych uczestnicy poznają technikę gry na bębnach, chodzenia na szczudłach, wypalania regionalnej ceramiki, pieczenia warmińskiego chleba oraz przygotowywania ozdób związanych z tradycją Kresów Wschodnich. W trakcie warsztatów muzyczno-etnicznych odbywa się nauka: warmińskich oraz mazurskich pieśni i tańców np. Pofajdok, Kosejdor; pieśni związanych z tradycją ludności pochodzącej z terenów Grodna oraz utworów inspirowanych tradycyjnymi rytmami kultur europejskich. Tematyka warsztatów edukacyjnych skupia się na wykorzystaniu elementów kultury masowej, w postaci: *public relations*, mediów społecznościowych; YouTube; Google, potrzebnych do efektywnej pracy wśród społeczności lokalnych oraz zwiększania potencjału i kompetencji kadry organizacji pozarządowych.

Jednocześnie inicjatorzy przedsięwzięcia, wywodzący swoje działania z idei animacji społecznej, projektują cykliczne zajęcia z zakresu umiejętności społecznych. W ich ramach organizowane są cztery panele: „Aktywna i ucząca się społeczność lokalna – marzenie czy realny scenariusz? Ja jako lider. Ja jako animator – jaką rolę pełnię w swojej społeczności lokalnej? Wspólnie można więcej – jak budować i rozwijać partnerstwa lokalne? Uśpiona społeczność lokalna – jak angażować i mobilizować ludzi do działania?; Czego potrzebujemy, w czym chcemy uczestniczyć – metody i techniki diagnozowania potrzeb społecznych” (Forum Animatorów, 2020, s. 1). Animatorzy i edukatorzy mogą uczestniczyć w wybranym przez siebie spotkaniu. Celem każdego z nich jest wypracowanie odpowiedzi na sformułowany w tytule problem. W ten sposób uczestnicy nabywają wiedzę i umiejętności potrzebne do zrozumienia zastanego porządku społeczno-kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego oraz do jego modyfikacji, tworzenia w nim nowych aktywności i wartości. W ten sposób mogą przejść do działań prowadzących do interakcji i obopólnego korzystania jednostek zakorzenionych w różnych kulturach i wyznaniach. Świadomego budowania własnej osobowości poprzez aktywne uczestnictwo i pobudzanie do życia tego co wspólne, ale także i inne. (Forum Animatorów, 2019, s. 2).

W przestrzeni Forum, służącej nawiązywaniu współpracy i budowania sieci wsparcia na rzecz edukacji międzykulturowej, podejmuje się działania prowadzące do kształtowania człowieka poprzez wykorzystanie dóbr kultury i ich wartości. Przeżywanie kultury, w trakcie koncertów i przedstawień teatralnych odbywających się w specyficznych warunkach integracji, prowadzi do wyposażania jednostki w „krytyczne narzędzie interpretacji kulturowej” oraz do namysłu i dia-

logu nad rolę edukacji w rozwoju społecznego szacunku do odmienności. Tematyka koncertów i teatrów oscyluje wokół: zwyczajów, legend oraz baśni Warmii i Mazur; tradycji mniejszości kulturowych i narodowych związanych z regionem; kultury europejskiej oraz nurtów muzycznych pochodzących z takich obszarów świata jak: Brazylia, Afryka czy Ameryka. Wydarzenia artystyczne realizowane są przez zespoły i grupy teatralne związane z województwem warmińsko-mazurskim (Forum Animatorów, 2012, 2014, 2020).

Od 2011 r. do programu FIL WM wprowadzono dwie nowe aktywności: „Targi Inicjatyw Lokalnych” oraz „grę strategiczną”. Targi to przede wszystkim wydarzenie edukacyjne i integracyjne umożliwiające dyskusję i wymianę doświadczeń, odnoszących się do zastosowania w praktyce wszelkich przejawów edukacji międzykulturowej w województwie warmińsko-mazurskim. To również miejsce prezentacji przestrzeni upowszechniania dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur; spuścizny mniejszości kulturowych, wyznaniowych i narodowych zamieszkujących region, takich jak:

- 1) Szałkowo – biblioteki w plenerze i nie tylko;
- 2) Kraskowo – rozwijanie wsi w oparciu o tradycje, zwyczaje, potencjał mieszkańców;
- 3) „Dom pod Cisem” – ekonomia społeczna;
- 4) Kacze Bagno – ośrodek twórczej animacji i edukacji;
- 5) wioski tematyczne, świetlice wiejskie, domy kultury, centra integracji kulturowej – stałe inicjatywy podejmowane w województwie warmińsko-mazurskim;
- 6) projekty międzynarodowe i lokalne o zabarwieniu społeczno-kulturowym.

W ramach Targów odbywa się również prezentacja dorobku i działań wszystkich uczestników FIL WM. Przy przygotowanych stoiskach, animatorów i edukatorów, grup nieformalnych oraz organizacji pozarządowych, realizowane są warsztaty rękodzielnicze i rzemieślnicze odnoszące się do specyfiki wielokulturowej Warmii i Mazur (Forum Animatorów, 2013, s. 2).

Specyficzną formą pracy realizowaną podczas Forum stanowi gra strategiczna. Łączy ona elementy: harcerskich podchodów, biegów na orientację, gier i zabaw podwórkowych, spacerów, teatru, filmu, dramy, gier RPG i komputerowych. W latach 2011–2020 inicjatorzy FIL WM przygotowali szereg tego typu przedsięwzięć opartych na określonych fabułach związanych z: uwarunkowaniami przyrodniczo-geograficznymi Warmii i Mazur, w tym specyfiką turystyczną; wielowątkową historią regionu; dziejami organizacji pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim oraz działaniami na rzecz wielowątkowej edukacji, aktywizacji społeczności wielokulturowej i międzypokoleniowej. Zadania zaplanowane w trakcie gry realizowano w kilku osobowych zespołach złożonych z: przedstawicieli różnych organizacji, instytucji i grup nieformalnych. Zatem gra strategiczna w przestrzeni FIL WM to miejsce do aktywnego uczest-

nictwa jednostki w kulturze lokalnej, zaciekawienia mozaiką kulturową regionu oraz nabywania metod i umiejętności kreowania przestrzeni edukacji i aktywizacji w tym zakresie (Forum Animatorów, 2014, s. 3).

W latach 2014–2018 w ramach Forum odbywały się dyskusje stolikowe pt. „World cafe”. Był to nietypowy sposób na podjęcie dialogu o roli edukacji międzykulturowej w rozwoju społeczności lokalnej. Rozmowy oscylowały wokół metody i form animacji w regionie Warmii i Mazur, z uwzględnieniem jego specyfiki kulturowej i historycznej. Odnosiły się do nawiązywania aktywnego partnerstwa lokalnego przy realizacji projektów międzynarodowych, krajowych i regionalnych m.in. o zabarwieniu społeczno-kulturowym. Traktowały o budowie potencjału społecznego poprzez edukację i aktywizację poszczególnych grup społecznych, kulturowych, religijnych i mniejszościowych jako: uczących się, otwartych, współpracujących, twórczych, zaradnych i solidarnych (Forum Animatorów, 2014, s. 1–2).

Ze względu na podejmowane przez Stowarzyszenie FAS WM działania w zakresie upowszechniania partycypacji społecznej, w 2014 r. zaprojektowano w programie FIL WM specjalny panel dyskusyjny odnoszący się do wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020. Na jego podstawie na terenie Warmii i Mazur wprowadzone zostały procedury umożliwiające realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, a także osiągnięciu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. W programie uwzględniono zagospodarowanie dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego jako potencjału rozwojowego społeczności województwa warmińsko-mazurskiego. Jednocześnie stwierdzono potrzebę zwiększenia nakładu finansowego w zakresie kultury, rozbudowę bazy lokalowej przeznaczonej na działania społeczne wyzwalające proces przenikania się różnorodności folkloru, kultury i tradycji tzn. zasobów kulturowych Warmii i Mazur przyniesionych po II wojnie światowej przez ludność przesiedloną i pozostałych osadników. Zwrócono także uwagę na intensyfikację prac w celu zapewnienie większego poczucia łączności ludności napływowej z tradycją miejsc i historią lokalną. Zainicjowana debata umożliwiła uzyskanie funduszy na działania lokalnych organizacji pozarządowych w obszarze edukacji międzykulturowej, w tym edukacji kulturowej, upowszechniania dziedzictwa kulturowego regionu oraz własnej spuścizny kulturowej i historycznej przesiedleńców (Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2014, s. 3–12).

Nową przestrzeń do dialogu, pomiędzy przedstawicielami różnych grup kulturowych zamieszkujących Warmię i Mazury, zaproponowaną w 2020 r. podczas IX edycji FIL WM, stanowi „Sejm aktywnych społeczności”. Realizowany jako rozmowa przygotowuje uczestników do bardziej aktywnego, świadomego i krytycznego uczestnictwa w kulturze. Organizatorzy za przedmiot tego działania przyjęli możliwość wcielenia się animatorów i edukatorów w daną społeczność, wskaza-

nia potrzeb i oczekiwań społeczno-kulturowych, ale również projekcji przyszłości. W każdej grupie tematycznej wprowadzono dwóch prowadzących: tzw. „żywą książkę” przedstawiającą własne doświadczenia – osobę zaangażowaną i eksperta – moderatora – świadka przedstawionych wydarzeń. Zadaniem uczestników było wypracowanie konkretnych postulatów pracy na rzecz mozaiki kulturowej regionu, lokalnych społeczności napływowych i autochtonicznych. Znaczenie edukacji międzykulturowej w rozwoju potencjału mieszkańców Warmii i Mazur poruszano w ramach dwóch panelów tematycznych: 1. edukacja; 2. rozwój aktywnej społeczności w regionie. W pierwszym zakresie podjęto decyzję o konieczności przygotowania szerszej oferty edukacyjnej w aspekcie dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur, w tym tradycji i obyczajów zakorzenionych w małych społecznościach lokalnych jako troska o budowanie poczucia związku z regionem tzn. tożsamości społecznej. Uczestnicy Forum zmierzali ku działaniom pobudzającym zarówno sferę emocjonalną jak i intelektualną, a jednocześnie przyczyniającym się do zmiany postaw, światopoglądów i przekonań. Rozwój aktywnej społeczności województwa warmińsko-mazurskiego rozumiany był tutaj jako m.in. warunek dla pełnego uczestnictwa w kulturze a przede wszystkim czynnik determinujący tworzenie nowych społecznych relacji na pograniczu kultur, prowadzących do zmiany społeczno-kulturowej (Forum Animatorów, 2020, s. 1–2).

Wnioski

FIL WM jest jedną z najważniejszych inicjatyw z zakresu integracji, animacji i partycypacji społecznej, realizowanych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2010–2020. Stanowi pokłosie wieloletniej działalności Stowarzyszenia CAL i propagowanej przez niego idei animacji społecznej, która stała się podstawą do utworzenia FAS WM w ramach sieci Regionalnych Forów Animatorów Społecznych. W strukturze organizacyjnej i programowej czerpie z założeń Ogólnopolskiego Forum Animatorów Społecznych i tradycji Forum Animatorów Lokalnych. Tworzy nowatorską formułę przestrzeni służącej wymianie myśli i doświadczeń a jednocześnie miejsce: aktywnego poszukiwania nowych metod i form animacji; edukacji międzykulturowej w wielokulturowych, wieloreligijnych społecznościach Warmii i Mazur jako potencjału rozwoju lokalnego oraz upowszechniania dziedzictwa kulturowego regionu; budowania tożsamości społecznej a także przywiązania ludności napływowej do tradycji lokalnej, przy jednoczesnej ochronie ich rodzimych wartości i kultury (Forum Animatorów, 2020, 2021).

Forum umożliwia spotkanie na pograniczu kulturowym przedstawicieli regionalnych organizacji pozarządowych, stowarzyszeń mniejszości narodowych i religijnych, członków grup nieformalnych, edukatorów, animatorów oraz re-

prezentantów władz samorządowych. Buduje tym samym zróżnicowaną sieć powiązań międzyludzkich, wyzwala samopoznanie i samoświadomość a także interakcje kultur. Sprzyja kształtowaniu wspólnoty, tożsamości społecznej – regionalnej oraz poszanowaniu odmienności poprzez autentyczne otwarcie się na drugiego człowieka.

Z jednej strony Forum jest miejscem uświadamiania różnic, odmienności wielokulturowej społeczności Warmii i Mazur, z drugiej zaś to przestrzeń wyzwalamąca rozwój jednostek uczestniczących w przedsięwzięciu. Nabyta przez nich wiedza oraz umiejętności są szansą na odkrycie, przez członków ich społeczności lokalnych, zaciekawienia i zadziwienia odmiennością.

FIL WM przyczynia się do zakorzenienia idei edukacji międzykulturowej i umożliwia jej wdrażanie w działaniach formalnych i nieformalnych, edukacyjnych i animacyjnych, realizowanych w województwie warmińsko-mazurskim. Organizatorzy Forum prowadzą do nieustannej wymiany myśli i doświadczeń z zakresu edukacji międzykulturowej, w tym kulturowej i artystycznej. Przy wykorzystaniu poszczególnych elementów przestrzeni programowej uświadczenie inności staje się dla jednostki inspirujące i wyzwalamąca jej własny potencjał oraz proces prowadzący do bardziej aktywnego, samodzielnego i krytycznego udziału jednostki w kulturze (Forum Animatorów, 2019, 2020, 2021).

FIL WM jest zarówno przestrzenią do: dialogu o edukacji międzykulturowej oraz miejscem realizacji tego procesu; poznawania kultury własnej oraz nabywania tolerancji do innych i umiejętności wymiany wartości

Badania należy poszerzyć o doświadczenia inicjatorów, organizatorów i uczestników opisywanego przedsięwzięcia.

Bibliografia

- Białous, M. (2017). Edukacja kulturowa z perspektywy animatorów i edukatorów kultury w województwie podlaskim, *Pogranicze. Studia Społeczne*, 31, 145–158, <https://doi.org/10.15290/pss.2017.31.08>.
- Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej. (2021). *Animacja społeczna*. Online: <http://www.cal.org.pl/animacja-spoleczna/czym-jest-animacja/historia/> [dostęp: 31.03.2021].
- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2012). *Program III Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur*. Kacze Bagno: FAS WM, ESWIP, RO FS.
- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2013). *Program IV Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur*. Kacze Bagno: FAS WM, ESWIP, RO FS.
- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2014). *Regulamin organizacyjny V Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur*. Kacze Bagno: FAS WM, ESWIP, RO FS.

- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2019). *Program VIII Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur*. Online: <http://www.forumanimatorow.org/aktualnosci/99,viii-forum-inicjatyw-lokalnych-aktywne-spoleczności-> [dostęp: 10.02.2021].
- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2020). *Program IX Forum Inicjatyw Lokalnych Warmii i Mazur*. Online: <http://www.forumanimatorow.org/aktualnosci/99,ix-forum-inicjatyw-lokalnych-aktywne-spoleczności-> [dostęp: 10.02.2021].
- Forum Animatorów Społecznych Warmii i Mazur. (2021). *FAS. Plany na przyszłość*. Online: <http://www.forumanimatorow.org/#fas> [dostęp: 10.02.2021].
- Giroux, H.A. (1997). *Pedagogy and the Politics of Hope. Theory, Culture and Schooling. A Critical Reader*. Oxford: Westview Press.
- Grzybowski, P.P. (2009). *Edukacja europejska – od wielokulturowości ku międzykulturowości: koncepcje edukacji wielokulturowej i międzykulturowej w kontekście europejskim ze szczególnym uwzględnieniem środowiska frankofońskiego*. Kraków: Oficyna Wydawnicza IMPULS.
- Jordan, P., Skrzypczak, H. (2006). Metoda animacji społecznej. W: P. Henzler, B. Skrzypczak (red.), *Kim jest animator społeczny?* (s. 141–184). Warszawa: Stowarzyszenie CAL – Instytut Studiów Edukacyjno-Społecznych im. H. Radlińskiej.
- Kosińska, M. (2014). Edukacja kulturowa. W: R. Koschany, A. Skórzyńska (red.), *Edukacja kulturowa. Podręcznik*. (s. 173–178). Poznań: Wydawnictwo Centrum Kultury Zamek.
- Lemańczyk, M. (2017). Badacz zaangażowany o drodze do badań bliskich (nie tylko) sercu. *Rocznik Polsko-Niemiecki*, 25 (2), 143–154, <https://doi.org/10.35757/RPN.2017.25.15>.
- Młynarczuk-Sokołowska A. (2012). Całozyciowa edukacja międzykulturowa jako wyzwanie dla społeczeństw kulturowo zróżnicowanych, *Pogranicze. Studia Społeczne*, 22, 233–244.
- Nikitorowicz, J. (1999). Projektowanie edukacji międzykulturowej w perspektywie demokracji i integracji europejskiej. W: J. Nikitorowicz, M. Sobecki (red.), *Edukacja międzykulturowa w wymiarze instytucjonalnym* (s. 25–32). Białystok: Wydawnictwo Trans Humana.
- Nikitorowicz, J. (2003). Edukacja międzykulturowa. W: T. Pilch (red.), *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku* (s. 934–941). T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
- Nikitorowicz, J. (2005). *Pogranicze. Tożsamość. Edukacja międzykulturowa*. Białystok: Wydawnictwo Trans Humana.
- Nikitorowicz, J. (2006). *Edukacja regionalna i międzykulturowa*. Warszawa: Wydawnictwo WAIp.

- Nikitorowicz, J. (2011). Od Federacji Zespołów Badań Pogranicza do Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Kulturowej, *Pogranicze. Studia Społeczne*, 27 (1), 7–18.
- Nikitorowicz, J. (2015). Ku jakim strategiom w edukacji międzykulturowej w kontekście współczesnych problemów wielokulturowości? *Pogranicze. Studia Społeczne*, 25, 25–40.
- Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. (2014). *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014–2020*. Olsztyn: Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
- Żydek-Bednarczuk, U. (2015). *Spotkanie kultur. Komunikacja i edukacja międzykulturowa w glottodydaktyce*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

The Forum of Local Initiatives of Warmia and Mazury as a space for intercultural education's development

Abstract

The Forum of Local Initiatives of Warmia and Mazury (FIL WM) is one of the leading projects from the range of social both integration and animation organized in the Warmian-Masurian Voivodeship in 2010–2020 by the Association of Social Animators Forum from Warmia and Mazury. It is being realised based on the idea of social animation popularized by the Local Activity Support Center. It creates a multistranded space for animators' and educators' dialogue, including a place for: exchange of ideas and experiences about cultural education and its role in the development of the social potential of Warmia and Mazury; building a local cooperation network for the protection and multiplication of the cultural heritage of the region and searching for new methods and forms of work in the field of intercultural education, and also regional and artistic education. The article presents an analysis of this space along with its individual elements, and also a description of the program and organizational assumptions of the FIL WM.

Keywords: cultural education, intercultural education, regional education, culture, cultural identity.